

և ալլուր, ըլլալու սորաքց և անկեղծ և թերեւս այս փափաքին իոյ պատճառաւ, Յակէն սրդողութեան պէս բան մը ունի գիմաստանէրներուն չափազանցուած են սխառմագիրք ժխտումներուն դիմաց Սյս սրդողութիւնը սաստկութիւն կուտայ իր քննադատութեան, եռանդ՝ իր ունի, ամբողջ յողուածին, գիրքին ամբողջ կուտայ ուժգին և ճկուն կեանք, խանդով և թափանցողութեամբ շինուած, հեղեանքով՝ որ կը ժայթքէ հրթիռի և չարանքի ուրախութեան ձեւով, իմացականութիւնը ժպիտով մը կ'երանգուի, և ժպիտը երբեմն հեղեան կան է: Գայց բաւ է որ հշմարտութիւնը իր հաշիւը բանի, ո՞վ ըսի՞ք պիտի ունենայ: Պիտի մնար միայն ապացուցանել որ ճշմարտութիւնը իր հաշիւը կը գտնէ հոն, դժուարին ձեւաւարկ թերեւս, որովհետեւ պէտք էր նախ վստահ ըլլալ զայն Ունեւնալու և և:

Այդպէս ուրեմն, Ֆրանսայի գրական անցեալի մեծ գրագէտներուն ուսումնասիրութիւնը առաջնորդէք Յակէն անոնց գիտաց որ XVIII-րդ դարուն, աւելի մտահոգ կրթելու քան զուարմանցելու, խորհելու քան գեղեցիկ գործեր ստեղծելու: Կրթութիւն ջանացած ըլլալ վերահսորդելու ընկերութիւնը ըստ իրենց արդարութեան նոր իստէալին: Քննադատին ձեռնարկած գրական քննութիւնը այդ հետեւանքին յանգեցաւ: Սէկ կողմէն իր մեթոտին յատկութիւնները, բազմաթիւ անպացոյցներով արդէն արուած, չեն գտնիր իրենց ամբողջական ծաղկումը այլ միայն կիրարկուած ուսումնասիրութեան XVIII-րդ դարու մտածողներուն, ինչ որ յայտնիչն է իր մտքին դարձեալ քին և իր մտաւորական բարդոյթին, և միւս կողմէն, ընդհանրապէս ժխտական արդիւնները — որոնց յանգած են գիտատեսաւորութեան — օտուտած են զինք զօգնելու մտերմորէն, ինչ որ մեզի կարծել կուտայ թէ վիճաբանուած խնդիրներուն մէջ, հեղինակներէն նաւթեր մտաւորականութեան ունի ինք:

ԱՍՓՈՓԵՑ

ՊԱՐԳԵՒՆ ՏԵՐ ԵՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

(Եւրոմակելի՝ 7)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԱՂԹԱՄԱՐ

ՏԵՂԱԿՐԱԿԱՆ. — Աղթամարի Ս. Ոսէ վանքը կը գտնուէր Վանայ ծովակին մէջ, համանուն կղզիին վրայ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Աղթամարի կղզին նոր և հոյակապ շինութիւններով պայծառացնողը եղած է Գագիկ Թագաւոր Արծրունի (914—13). իր հրամանով և ձեռնադրութեամբ է որ շինուած է Ս. Ոսէ Եկեղեցին (915—21), Մանուէլ ճարտարապետի ձեռքով (Ք. Արծր. էջ 297): Իր բազմաթիւ և ընտիր քանդակներով Աղթամարի Ս. Ոսէ Եկեղեցին անզուգական օրինակ մը կը մնայ հայ ճարտարապետութեան մէջ: Այդ քանդակներուն մանրամասն նկարագրութիւնը կատարած է Ե. Լալայեան (Վասպ. Նշ. Վանքեր, էջ 7—15): Ս. Ոսէ Եկեղեցւոյ հարաւ-արեւելեան կողմը կար Ս. Սահփա նոսր անունով փոքրիկ Եկեղեցի մը, շինուած 1293ին, Հռոմէական ողորմարդի և Սահփանոն կրօնաւորներու ծախքով (Վ. Նշ. Վանքեր, էջ 16—7):

Աղթամարի մէջ նստած են Ամենայն Հայոց Հայրապետներէն երեքը, 929—46 Թուականներուն, Իսկ ԺԲ. դարու սկիզբը (1113) հոս հաստատուած է մասնադուլ կաթողիկոսութիւն մը որ տեւեց մինչև ԺԲ. դարու վերջերը (1895): Աղթամարի մշակութային փայլուն շրջանին կաթողիկոսական պաշտօն վարեցին հետեւեալները.

1. — Զաւարիա Ա. Սեփեթիմեան, 1298—1336, որ յաջողած է ջրիտոնեայ Եկեղեցիները ազատել բռնակոտորէն ձանկէ: Լիմի և Աղթամարի մէջ կառուցած է տաճար և ժամատուն:

2. — Սեփաքոս Գ. 1336—46:

3. — Դաւիթ Բ. 1346—68:

4. — Զաւարիա Բ. Նախագիկ, 1369—93 Յունիս 25 Դէ:

Ե. — Դաւիթ Բ. 1393—1433, որուն կաթողիկոսութեան վերջերը (1431) փերբէկի առաջնորդութեամբ քրիստոնէր կը գրաւեն Աղթամար կղզին, կը զոդողտեն և կ'ստերեն:

6. — Զաֆարիա Գ. 1434-64, եղած է գործունեայ և ազգացիկ կաթողիկոս մը։ Ջհանշահի շնորհիւ ձեռք բերած է նաև Ս, էջերածնի կաթողիկոսութիւնը և վարած էորս տարի (1460-64)։

7. — Սեփանոս Դ. 1465-88, որ կաթողիկոսանալէն քիչ յետոյ թագաւոր օծեց իրեն ազգակից Պարոն Սմբատը. — Հանդ. Ամս. 1919, էջ 67 հ.։

8. — Զաֆարիա Դ. 1489-95,

9. — Ասոմ, 1496-1510,

10. — Յովնաննէս, 1511-12,

11. — Գրիգորիս Ա. 1512-57, որդի իսկէնտէրի և Շահումի, Նշանաւոր բանաստեղծ (Հանդ. Ամս., 1915, էջ 18-64)։ Իր կաթողիկոսութեան օրերուն (1523-6) Աղ-թամարը կը գրաւեն ազգն Շամոռնիցը. — Անդ, էջ 25,

12. — Գրիգորիս Բ. 1558-86, որդի Ասքանտարի և Գուշանփաշի. — Բազմ. 1905, էջ 494,

13. — Գրիգորիս Գ. 1586? — 1612?, որդի Սեւդենի և Ղրիմիաթունի։ Աղթամարի մէջ կարեւոր նորոգութիւններ կատարած է։

ՄՇԽԴՈՒԹԱՅԻՆ. — Աղթամարի վանքը իրեն հայրապետական աթոռ բնականաբար պիտի ունենար մշակութային նշանակիլի գործունէութիւն։ Միզի հասած զբուռածքներ և ընդօրինակութիւններ ապացոյց մըն են այդ մասին։ ԺԴ. դարու սկիզբէն մինչև ԺՁ. դարու վերջերք ունինք բաւական երկար շարք մը գրիչներու և ծաղկողներու, որոնց արտադրած գործերէն բազմաթիւ տառնակներ. յաղթելով ժամանակի և մարդոց հարուածներուն, հասած են մինչև մեր օրերը։

Ա. — Դանիէլ Կրօնաւոր, Գրիլ, աշապետ Սիմէոն քահանայի. 1303-1316, օրինակած է,

1. — Պատմ. Թ. Արծուրուոյ, 1303ին, Սիւնեաց Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսին համար. — Թ. Արծ. էջ 319-20,

2. — Թուրք Պաւղոսի, 1309ին, բռնարդի. — Հանդ. Ամս. 1923, էջ 72-3,

3. — Կոչումն Անճայուքան, 1316ին, երբ եպիսկոպոս էր. — Կար. Թ. 749,

Բ. — Կարապետ Կրօն. Աղթամարցի, Գրիլ, 1332ին օրինակած է Աւետարան մը. — Ծ. Զեռ. Վասպ. Թ. 92,

Գ. — Գրիգոր Գրիլ, որդի Անդրէասայ, 1355ին օրինակած է Աւետարան մը. ստացող Մուրատ. — Ծ. Զեռ. Վասպ. էջ 203,

Դ. — Ասոմ Կրօնաւոր, Գրիլ, որդի Վարդան քահանայի և աշակերտ Ստեփանոս Կրօնաւորի, 1366ին օրինակած է Աւետարանի մը. — Սարգ. Թ. 264,

Ե. — Կարապետ Գահանայ, Գրիլ, որդի Մկրտիչ քահանայի և աշակերտ իր հորեղբոր Կարապետ Կրօնաւորի, 1389-92, օրինակած է,

1. — Ճառքեթի = Տօնական, 1389ին, ստացող Ստեփանոս միայնակեաց. — Արաբատ, 1911, էջ 759 հ.։

2. — Աւետարան, 1392ին, ստացող Թագէտ փրիստփայ Կրօնաւոր. — Ծ. Զեռ. Վասպ. էջ 225,

3. — Զաքարիա Կրօն. Գրիլ, Մաղկող եւ Կազմող նաև փրիստփայ, որդի Մկրտիչ քահանայի, եղբայր Կարապետ քահանայի (Ե.), աշակերտ Կարապետ Կրօնաւորի, 1392-1403, իր գործերէն յայտնի են,

1. — Աւետարան, օրինակուած վերջինիւ Կարապետ քահանայէն 1392ին, ծաղկուած իր կողմէ. — Ծ. Զեռ. Վասպ. էջ 227, Թ. 107,

2. — Աւետարան, գրած և ծաղկած է 1393ին. ստացող Թագէտ Կրօնաւոր. — Ծ. 2. Վասպ. էջ 227, Թ. 108. Նօտարք էջ 1-2,

3. — Աւետարան, գրած, ծաղկած և կազմած է 1394ին, ստացող տանուէր Դանիէլ. — Ծ. 2. Վասպ. էջ 233, Թ. 110,

4. — Աւետարան, ծաղկած է 1403ին։ Գրիլն է իր եղբորդին Դանիէլ. — Նօտարք, էջ 19-20,

Ե. — Դանիէլ Քանն, Գրիլ, Մաղկող եւ Կազմող, որդի Կարապետ քահանայի (Ե.), աշակերտ իր հորեղբոր Զաքարիայի (Զ.), 1403-1444, օրինակած է,

1. — Աւետարան, 1403ին. — Նօտարք էջ 19-20,

2. — Մատոց, 1404ին, երբ դեռ սարկաւէ էր. ստացող Կիրակոս քահանայ. — Թ. Աղբար, Բ. էջ 276-7,

3. — Աւետարան, 1418ին ծաղկած և կազմած է։ Գրիլն իր եղբայրը Թուրայ Կրօնաւոր, ստացող Աշատուր տանուէր. — Ծ. Զեռ. Վասպ. էջ 310,

4. — Աւետարան, ծաղկած և կազմած է 1433ին։ Գրիլն է իր եղբայրը Թուրայ

կրօնաւոր, որ ընդօրինակութիւնը կատարած է կեցան Գաւառի Ուրանց գիւղը՝ Ստացող՝ Կերէս քահանայ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 366, Թ. 158: Նոտարք էջ 102:

5. — Աւետարան, 1436ին գրած, ծաղկած և կազմած է. ստացող Յովհաննէս տանուտէր. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 373-6: Նոտարք էջ 107:

6. — Աւետարան, օրինակած է 1441ին. ստացող՝ տանուտէր Մկրտիչ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 381: Նոտարք էջ 127:

7. — Ծառոց, օրինակած է 1444ին. ստացող Առաքել քահանայ. — Նոտարք էջ 134-5:

Ը. — Թումայ Կրօնաւոր, Գրիչ, որդի Կարոպետ քահանայի (Ե.), եղբայր և աշակերտ Դանիէլ քահանայի (Է.), 1418-33, օրինակած է:

1. — Աւետարան, 1418ին, Խոչատուր տանուտէրին համար. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 309:

2. — Աւետարան, օրինակած է 1433ին, Ուրանց գիւղին մէջ, Կերէս քահանայի խնդրանքով. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 363: Նոտարք էջ 102:

Թ. — Թումայ Արդ. Մինասենց, Գրիչ, Ծաղկող եւ Կազմող, Նաեւ Ժամանակագիր, որդի Սիմէոնի, և աշակերտ Թումայ միայնակցի, 1418-52: Բազմաթիւ եղած են իր գործերը, որոնցմէ մեկի ծանօթեցրել են:

1. — Աւետարան, 1418ին գրուած և նկարազարդուած. ստացող Կիրակոս Կրօնաւոր, որուն պատկերը ինչպէս Նաեւ Թումայինը կը գտնուին գրքին սկզբը. — Աղգ. Հանգ. Բ. 1897 էջ 286:

2. — Աւետարան, գրուած Թումայ աբեղայէնի Գատրկայ վանք, 1419ին. Թումայ Արդ. Մինասենց ծաղկած է. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 317:

3. — Աւետարան, 1420ին օրինակած է Վարդան Կրօնաւորի խնդրանքով. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 321:

4. — Աւետարան, 1425ին օրինակած է. ստացող Խաթուն. — Յ. Ձ. Վասպ. էջ 351:

5. — Աւետարան, 1428ին օրինակած է. ստացող Աբրահամ Կրօնաւոր. — Նոտարք էջ 87-9:

6. — Աւետարան, օրինակուած է 1441ին Դանիէլ քահանայի կողմէ. Թումայ արդ., ծաղկած է. ստացող՝ տանուտէր Մկրտիչ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 384:

7. — Աւետարան, 1444ին օրինակած է իր քեհադրին Հայրապետ արեղայ. ծաղկած և կազմած է Թումայ արդ.: Ստացող՝ Գաւառցի Թումայ Ղուկիկ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 386: Նոտարք էջ 133:

8. — Մառոց, օրինակած է 1445ին. ստացող Յովհ. Կրօնաւոր Բըծոնց, Գաւառցի. — Նոտարք էջ 136:

9. — Գանձարան, օրինակած է 1445ին և նուիրած Աղթամարայ Ս. Խաչին. — Նոտարք էջ 146:

10. — Նաբեկ, օրինակած է 1452 թուին. — Նոտարք էջ 170:

Ժ. — Թումայ Կրօնաւոր, Գրիչ, օրինակած է 1419ին, Ծառոց մը. ստացող Մկրտիչ քահանայ. Նոտարք էջ 67-8: Յայտնաւորւմ մը, 1442ին. — Նոտարք էջ 128: Մայր Մառոց մը, 1463ին, տաճար տէր Աւիտոնի [Մելիտոնի?] փափաքով. — Նոտարք էջ 216: Ծառքնի մը, ը. 1465ին, որուն ստացողն է եղած Սմբատ Թաղաւոր Արծրունի. — Հանգ. Ամս. 1915 էջ 19:

ԺԱ. — Թումայ Կրօնաւոր, Գրիչ, որդի Խաչիկի և աշակերտ իմաստասէր փիլիսոփայ Առոմ վարդապետի, օրինակած է Ծառոց մը 1421ին. ստացող Յովհ. Կրօնաւոր. — Նոտարք էջ 67:

ԺԲ. — Յովհաննէս Կրօնաւոր, Գրիչ, օրինակած է Աւետարան մը, 1421ին. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 361:

ԺԳ. — Մկրտիչ Կրօնաւոր, Ծաղկող, վախճանած 1428ին կամ յառաջ: Մինասենց Թումայ Արեղայի հօրեղբոր Վարդանի որդին, որ իր՝ Թումայի 1425ին օրինակած Աւետարանը ծաղկած է. ստացող Խաթուն. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 353: Նոտարք էջ 89:

ԺԴ. — Յովհ. Սարկաւազ, Թուղթ Կողող, որդի Դանիէլ քահանայի: Իր հօրը 1444ին օրինակած Ծառոցին թուղթը կոկած և կցած է. — Նոտարք էջ 135:

ԺԵ. — Հայրապետ Արեղայ, Գրիչ, որդի Խաչիկի և Ոսկիի, 1444-90, օրինակած է:

1. — Աւետարան, 1444ին. ստացող Գաւառցի Թումայ Ղուկիկ. — Նոտարք էջ 133: Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 385:

2. — Աւետարան, 1446ին. ստացող Բէլուեցի Տիկին Շնոհվոր. — Նոտարք էջ 152-3: Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 395:

3. — Աւետարան (Ծաղիկ), 1459ին. — Նոտարք էջ 193:

4. — Աւեսարան, 1465 ին. — Հանդ. Ամս. 1919 էջ 72:

5. — ձառքնքի, օրինակած է 1467 — 8 թուին, կեսը ի Ս. էջմիածին և կեսը Աղթամար, ի խնդրոյ Ծախըրկանց տանու տէր Յովհաննու. — Նոտարք էջ 231:

6. — Աւեսարան, 1490 ին, արդեամբ Դօւլաթ Խաթունի. — Հ. Ամս. 1910 էջ 53, ԺՁ. — Գրիգոր Բաճանայ, Գրիլ, 1444 — 63, որդի Խաչիկի և Աղիզմէլիքի օրինակած է:

1. — Մաւոց, 1444 ին. ստացող Բա. րիմ. — Նոտարք էջ 134:

2. — Աւեսարան, 1449 ին. ստացող տիկին Թուրուանդայ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 403:

3. — Աւեսարան, 1452 ին. ստացող տիկին Սուլտան Մէլէք. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 413:

4. — ձառքնքի, 1461 ին. ստացող Ասոմ կրօնաւոր Շահմէլիքեանց. — Նոտարք էջ 199 — 200:

5. — Մայր Մաւոց, 1463 ին. — Հանդ. Ամս. 1919 էջ 67:

ԺԷ. — Ներսէս Աբեղայ, Գրիլ, 1448 — 65, որդի Կուսէրեկի, օրինակած է:

1. — Աւեսարան, 1448 ին. ստացող Հայրապետ Արզ. Շաւմանցի, որ ծաղկած և կապած է 1449 ին. — Նոտարք Թ. 171:

2. — Աւեսարան, 1457 ին. — Նոտարք Թ. 218:

3. — Աւեսարան, 1458 ին. — Հանդ. Ամս. 1919 էջ 68:

4. — Աւեսարան, 1460 ին. ստացող Թումայ, Թուղթ կոկող իր ազգականը էդդանբախ սարկաւաթ. — Յ. Ձեռ. Վասպ. Թ. 183, Նոտարք Թ. 234:

5. — Աւեսարան, 1461 ին, բուրդադիր. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 435:

6. — Մաւոց Թաղաւորտեմեմ, 1465 ին. — Հանդ. Ամս. 1919 էջ 71 և 74:

ԺԸ. — Գրիգոր Բաճանայ, Գրիլ, որդի Աղաթանի, 1454 ին օրինակած է Աւեսարան մը, որուն Թուղթը գոկած է Թումայ սարկաւաթ. — Հանդ. Ամս. 1937 էջ 579, Տաշ. Թ. էջ 891 (9):

ԺԹ. — Յակոբ Կրօնաւոր, Գրիլ, 1458 ին օրինակած է Մայր Մաւոց մը. — Նոտարք էջ 187, Կար. Թ. 945:

Ի. — Թումայ Կրօնաւոր, Գրիլ, լաւ կերտ Ներսէս արքեպիսկոպոսի (= ԺԿ)

Ներսէս Արզ.), օրինակած է 1465 ին Աւեսարան մը «Շէկ» տնտեսող հոգակուած և հրաշագործ. — Թ. Աղբար Թ. էջ 446 — 7: Հանդ. Ամս. 1919 էջ 72 ծնթ. 1:

ԻԱ. — Մկրտիչ Աբեղայ, Գրիլ, որդի Թումայի և Շահմարաթի, 1466 ին օրինակած է Գանձարան մը. ստացող Տէր Յովհաննէս. — Նոտարք էջ 224:

ԻԲ. — Գրիգոր Աբեղայ, Գրիլ, որդի Սէթայի և աշակերտ Թումայ քահանայի, 1470 ին օրինակած է Աւեսարան մը. ստացող Ջուլալ Խաթուն. — Յ. Ձ. Վասպ. էջ 457:

ԻԴ. — Թումայ Բաճանայ, Գրիլ, 1471 — 6, որդի Դր. քահանայի որմէ սորված է գրչութեան արուեստը, օրինակած է:

1. — Աւեսարան, 1471 ին. ստացող Մարտիրոս. — Հանդ. Ամս. 1919, էջ 73:

2. — Աւեսարան, 1476 ին, տանտեսէր Սաղազի կամար. — Յ. Ձ. Վասպ. էջ 479:

ԻԿ. — Մատթէոս Աբեղայ, Գրիլ, օրինակած է Աւեսարան մը 1497 ին. — Կար. Թ. 254:

ԻԶ. — Կոժային(?) 1481 ին օրինակած է Շարակուն մը. — Կար. Թ. 1543:

ԻՁ. — Ջաքարիա Գրիլ, 1487 ին օրինակած է Աւեսարան մը, Մխիթար Կրօնաւորի փափաքով. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 505:

ԻԷ. — Կարապետ Բաճանայ, Մաղկող, որդի Յովհաննէսի, 1490 ին ծաղկած է իր հօրեղբոր Հայրապետ Աբեղայի օրինակած Աւետարանը. — Հանդ. Ամս. 1910 էջ 53:

ԻԸ. — Յակոբ Կրօնաւոր, Գրիլ, և անյաղթ փիլիսոփայ, որդի Յովսէփայ, 1493 — Մ. 1526, օրինակած է:

1. — Աւեսարան, 1493 ին, զոր ծաղկած է Պարսաճ քահանայ. ստացող Խօջայ Միրիջան. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 519:

2. — Շարակուն, զոր կազմած է իր աշակերտը Յովսէփ, Լիւծ կղզիին մէջ 1526 ին, և զհրադարձուցած է Աղթամարայ Ս. Խաչին. — Հանդ. Ամս. 1915 էջ 31 — 2: Նոյն 1938 էջ 354:

ԻԹ. — Գրիգոր Աբեղայ, Գրիլ, որդի Սարգսի և Խալիկի, 1497 ին օրինակած է Աւեսարան մը. — Բազմ. 1905 էջ 493, Հանդ. Ամս. 1915 էջ 22:

Լ. — Ստեփանոս Աբեղայ, որ այս դրուն Աղթամարի մէջ գրած է Աւեսարան մը, էլէքսան տանտեսէրին կամար. — Յ. Ձեռ. Վասպ. էջ 545:

ԼԱ. — Յովսէփ Գրիչ Եւ Կազմող, 1512
+ 33, Աղթամարի մէջ օրինակած է,

1. — Շարական, 1512ին, Ի Ս. Ղազար
(Ե.) — Բազմ. 1905, էջ 432 ձեթ. 1ր

2. — Շարական, 1512ին, Ի Ս. Ղազար
(ՀԹ.) — Բազմ. 1905, էջ 492 ձեթ. 3.

ԼԲ. — Անանուն Արեղայ, Գրիչ, 1547ին
օրինակած է Մաեսոց մը. — Կար. Թ. 1005.

ԼԳ. — Գրիգոր Քահանայ, Գրիչ, օրի-
նակած է 1560ին Աւետարան մը. ստացող
Կորապետ քահանայ. — Ս. Զ. Վաս. էջ 661.

ԼԴ. — Մեղիքիւթ Գրիչ, որդի Վերդաս
Նէսի, 1573ին օրինակած է Մաեսոց մը. —

Յ. Զեռ. Վասպ. էջ 292.

Աղթամարի վերոյիշեալ գրիչներու ցան-
կին մէջ աչքի կը զարնէ անոնց շատերուն
ազգակցական կապը, գոր աւելորդ չենք
համարիր ամփոփիլ ստորեւ:

Նախ կը յիշուին Կարապետ Կրօնաւոր
(Բ) և անոր եղբոր Մկրտիչ քահանայի գա-
ւականներէն Կարապետ քահանայ (Ն) և Զա-
քարիա փրկիստփայ (Զ): Ապա սոյն Կարա-
պետն քահանայի որդիները Դանիէլ քա-
հանայ (Ե) և Թուսայ Կրօնաւոր (Ը): Յե-
տոյ Դանիէլ քահանայի որդիներէն Ռով-
հաննէս Կարակապ (ԺԴ):

Դարձեալ, վերոյիշեալ Մկրտիչ քահա-
նայի որդիներէն Ռաչիկի երկու գաւականները
Թուսայ Կրօնաւոր (ԺԱ) և Գրիգոր քահա-
նայ (ԺԶ): Ապա այս վերջինին որդիներէն
Թուսայ քահանայ (ԻԴ): Յետոյ վերոյիշեալ
Ռաչիկի ցոյստորներէն Արդունի որդին Թով-
մայ Արդ. Միսնասնց (Թ) և միւս զստեր
Հայրիմաթունի որդին Գրիգոր Արեղայ (ԻԸ):

Դարձեալ վերոյիշեալ Արդունի զստեր
Ռաչիկի որդիներէն Հայրապետ Արեղայ (ԺԵ)
և Թոռ Կարապետ քահանայ (ԻԵ):

Այսպէս մէկ ընտանիքէ սերած տասն
երեք գրիչներ և ծաղկողներ իրարու յա-
ջորդած են ԺԴ. դարու կէսէն մինչև ԺԵ.
դարու վերջերը, գրիչներ, որոնցմէ շա-
տերը նշանաւոր հանդիսացած են իրենց
արտադրած գործերուն գեղեցկութեամբ և
առատութեամբ:

Ն. Վ. Մովսէսյան

ԼԵԶՈՒՆԳԻՏԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԱԲԱՆ ՀԱՅՏԵՐԷՆ (²)

Ի՞նչ է քաջը այսօր տնտեսին վերայով
այլափոխուած և յարմարեցրած էր յունա-
րէնի աւելորդ է ասիլ թէ ինչ պիտի լինէր
համաձայնութիւնը և շարադասութիւնը,
որ առօրէն այն էլ միտ տարբերութիւն չու-
նէր յունարէնից և իր ազատութեամբ կա-
րող էր ստանալ ամէն ձեւ ու կարգ: Յու-
նաբան հեղինակները բոլոր թարգմանու-
թիւնները կրօմ են ճիշտ յունարէնի շա-
րադասութիւնը, խնդրատութիւնը նոյն ձե-
ւով է, ընդունուած սովորութիւն է ամա-
կանները և դերբայները միշտ համաձայ-
նեցնել գոյականի հետ ևն: Ահա մի քանի
կարճ օրինակներ:

Ձ Ի վերայ հիկնացն գործս.

Կարող է գրովագական յայտնի զազգ.
Մանկան ելոյր եւ այրացիոյր եւ ներ-
գործելոյր ինչ կամ զազարելոյր (այսինքն՝
մանուկ գողով եւ յարբունս հասեալ եւ
գործելով ինչ կամ զազարելով):

Այն թուր փոփոխութիւնները՝ որ վե-
րեւում նկարագրեցինք (բառական, քերա-
կանական և համաձայնական) մի անգամից
անմիջապէս տեղի չունեցան, այլ կամաց
կամաց, սկզբում գանգաղ միայն բառա-
բանական շրջանում և այն էլ կարեւորա-
գոյն բաների համար, իսկ աւելի յետոյ ըն-
դարձակուելով բոնեց սամոզլ բառաբանը
և քերականութիւնը: Այսպէս Փարպեցու
մէջ՝ որ Ե. դարու վերջում ապրած հեղի-
նակ է, ամբողջ Սահակայ տեսիլը իր մեկ-
նութեամբ, ինչպէս և Թուրք առ Վասպ.
Մամիկանեան չունի ոչ մի բառ՝ որ կազ-
մուած լինի յունաբան դպրոցի յօրինած նա-
խամասնիկներով: Նոյնպէս է նշիշէն: Ու-
րեմացու Պատմութիւնը բաւական հարուստ
է իսկ Դուրիթ Անյաղթի գործերի ամբողջ
բառարանն ու քերականութիւնն այնպէս
յունաբան են, որ կարծես թէ առանձին